

*Друкується за ухвалою вченої ради факультету лінгвістики
Національного технічного університету України «КПІ»
(протокол № 10 від 23.02.2015 р.).*

Організаційний комітет:

Ю. І. Якименко, перший проректор НТУУ «КПІ», академік НАН України, доктор технічних наук, заслужений діяч науки і техніки України, **голова оргкомітету**;

І. С. Полюк, доцент, завідувач кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ «КПІ», **співголова оргкомітету**.

Члени оргкомітету:

А. А. Калита, доктор філол. наук, професор кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ «КПІ»;

О. М. Ільченко, доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України;

О. М. Пархоменко, кандидат філол. наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ «КПІ».

Редакційна колегія:

С. П. Денисова, доктор філол. наук, професор кафедри загального і порівняльного мовознавства та новогрецької філології КНЛУ;

О. М. Кагановська, доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри романської філології КНЛУ;

А. А. Калита, доктор філол. наук, професор кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ «КПІ»;

Л. В. Бондар, кандидат пед. наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ «КПІ»;

Ж. В. Буць, кандидат філол. наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ «КПІ»;

Н. В. Космацька, кандидат філол. наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ «КПІ»;

В. Г. Куликова, кандидат філол. наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ «КПІ»;

Л.І. Тараненко, кандидат філол. наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови, докторант ФЛ НТУУ «КПІ».

М74 **Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти:** матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції. 16 квітня 2015 р. НТУУ «КПІ». – К. : Кафедра. – 162 с.

Матеріали збірника висвітлюють різноаспектні питання мов професійної комунікації. Розглянуто актуальні проблеми дискурсології та міжкультурної комунікації, функціонування мовних одиниць у професійних дискурсах, перекладу в контексті професійної комунікації та інноваційних технологій навчання іноземної мови для професійних цілей.

Матеріали конференції можуть бути цікавими для широкого кола філологів, наукових працівників, докторантів, аспірантів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

ПОТЕНЦІАЛУ В ПЕЙЗАЖНИХ ОПИСАХ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗИ	67
Дегтярьова Є.О.	
ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТЕКСТОВИХ КОНЦЕПТІВ В ЕПІГРАФАХ	
ФРАНЦУЗЬКИХ МІНІМАЛІСТИЧНИХ РОМАНІВ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ	69
Деркач Н.В.	
ФУНКЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА ТЕМПУ АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ.....	71
Єфімова О.М.	
ПОГЛИБЛЕНЕ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РЕАЛІЯМИ КРАЇНИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ	
МОВИ КУРСАНТАМИ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	73
Ібрагімова С.В.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ВИНИКНЕННЯ, УТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ	
НОВИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У ФРАНЦУЗЬКОМУ СПЕЦІАЛІЗОВАНОМУ ДИСКУРСІ.....	74
Івасишина Т.А.	
БІБЛІЙНІ АФОРИЗМИ В КОНТЕКСТІ ВІРТУАЛЬНОГО ДИСКУРСУ	76
Колісник М.П.	
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ВАРІАТИВНОСТІ.....	78
Космацька Н.В.	
ПАРАГРАФЕМКА ФРАНЦУЗЬКОГО ГАЗЕТНОГО ЗАГОЛОВКА	79
Куценко М.А.	
ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ СПІВЧУТТЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	81
Марченко В.В.	
МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ВИВЧЕННЯ СУГЕСТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	
МОВЛЕННЕВО-МУЗИЧНОГО ТВОРУ	83
Мельничук Р.І.	
ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗВУКОЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ У	
ЗВУКОНАСЛІДУВАЛЬНІЙ І ЗВУКОСИМВОЛІЧНІЙ ЛЕКСИЦІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ	
МОВИ	85
Морошкіна Г.Ф.	
АКТУАЛІЗАЦІЯ ЧУТТЄВО-ОБРАЗНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В ЕПІСТОЛЯРІЇ ВАН ГОГА.....	87
Нечитайло І.М.	
ПРАМОВНІ ПРОФЕСІОНАЛІЗМИ В ДІАЛЕКТАХ СЛАВІЇ.....	89
Олійник О. С.	
ЮРИДИЧНА ДЕФІНІЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО КОНЦЕПТУ	
(НА МАТЕРІАЛІ ДЖЕРЕЛ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА США)	92
Охріменко В.О.	
ДОСЛІДЖЕННЯ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ	94
Полюк І.С., Бут І.М.	
КОНЦЕПТ ENERGIE У НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ.....	96
Савчук В.І.	
СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ОЗНАК АКТУАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНО-ТАКТИЧНОЇ	
СКЛАДОВОЇ АНГЛОМОВНОГО ПРЕЗИДЕНТСЬКОГО ЗВЕРНЕННЯ	98
Тютюнник В.Ю., Давыденко Ю.Е.	
СИНОНИМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В РУССКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ	
ГРАДОСТРОИТЕЛЬНОЙ АКУСТИКИ.....	100
Шумченко Т.І.	
КОМУНІКАТИВНІ КАТЕГОРІЇ РЕЧЕННЯ.....	103

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Амеліна С.М.	
ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ АГРАРНОЇ ТЕМАТИКИ У	
ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ.....	106
Ахметжанова З.К., Жолшаева М.С.	
О ЯЗЫКОВОЙ И ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИЯХ ПЕРЕВОДЧИКА.....	107
Бойко І.В.	
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ЇХ ОФОРМЛЕННЯ.....	109

8. Молокова О.Ф. Текстовий концепт ПАМ'ЯТЬ у сучасній псевдоавтобіографічній прозі П. Модіано: структура, семантика, прагматика: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 / Молокова Ольга Федорівна. – К., 2012. – 288 с.
9. Савчук Р.І. Оповідний простір художньої прози Ф. Саган: лінгвокогнітивний та комунікативний аспекти: дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.05 / Савчук Руслана Іванівна. – К., 2009. – 295 с.
10. Словари и энциклопедии на Академике [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_synonims/279965/%D0%B4%D0%BE
11. Christian Gailly, « l'écriture qui sauve » / [sous la direction d'Elisa Bricco et Christine Jérusalem]. – Saint-Etienne: Université de Saint-Etienne, 2008. – 184 p.
12. Gailly C. Dernier amour / Christian Gailly. – Paris: Editions de Minuit, 2013. – 128 p.
13. Gailly C. Un soir au club: / Christian Gailly. – Paris: Editions de Minuit, 2004. – 173 p.
14. Le petit Larousse illustré: chronologie universelle. – Paris: LAROUSSE, 2008. – 1812 p.
15. Oster C. Rouler / Christian Oster. – Paris: Editions de l'Olivier, 2012. – 185 p.

ФУНКЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА ТЕМПУ АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Н.В.Деркач

доцент, кандидат філологічних наук

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка

В умовах появи нових комп'ютерних засобів електроакустичного аналізу мовленнєвого повідомлення спостерігається підвищення інтересу лінгвістичної науки до розгляду просодії текстів різного стилістичного спрямування, що актуалізуються в контексті відповідних дискурсів. Перспектива швидкої й доступної обробки масиву емпіричного матеріалу робить особливо актуальним уточнення процедури аналізу просодичних засобів, у тому числі й темпу, яке має базуватися на ґрунтовному розгляді їхньої природи, типологічних різновидів і функціональної специфіки. Тому, в обсязі започаткованої праці розглянемо номенклатуру функцій інтонаційного темпу в англійському мовленні.

Темп прийнято визначати як швидкість протікання мовлення в часі, його прискорення або сповільнення, що зумовлює ступінь напруження артикуляційного апарату мовця та виразність сприйняття повідомлення на слух [2, с. 472]. Така загальна дефініція дозволяє окреслити фізичну (акустичну), перцептивну (слухову) й фізіологічну (артикуляційну) природу темпу. При цьому не розмежованими залишаються його, власне, інтонаційний (семантичний, функціональний) і неінтонаційний (асемантичний) аспекти.

Згідно з концепцією Л.К. Цеплігіца [7, с. 136–137], асемантичний темп властивий мові і її формам (стиль, діалект, ритмічні ізохронні тенденції), нав'язується ситуацією спілкування (кількість слухачів, акустика приміщення тощо) і позначає конкретного мовця. Зауважимо тут, що деякі з цих значень, насамперед, ті, що мають комунікативну зумовленість (напр., стиль, кількість слухачів, співвідношення їхніх соціальних статусів тощо) вже стали предметом вивчення інтонології в контексті нової, антропоцентричної, парадигми. За рамками інтонаційного темпу залишаються, насамперед, ті зміни, які пов'язані з індивідуальною нормою темпу мовця, зумовленою його віком, статтю, темпераментом, психотипом, швидкістю протікання нейрофізіологічних процесів, фізичним станом і фізіологічними особливостями, національною і регіональною приналежністю, місцем проживання, соціальним походженням і стилем життя, рівнем володіння мовою спілкування й історичним часом його життя [9, с. 9–15; 7, с. 136–137; 4, с. 18, 26; 3, 307].

У такому разі, увага інтонологів зосереджується на дослідженні суттєвих відхилень від індивідуальної норми темпу мовлення людини, які, за результатами перцептивного аналізу, співвідносяться з певним значенням. Висновок про інтонаційний або неінтонаційний характер темпу здійснюється за наявності достатнього мовленнєвого матеріалу з різних ситуацій спілкування [8, с. 534], хоча процедура ідентифікації норми темпу і його семантики, вочевидь, потребує певного уточнення й алгоритмізації.

До провідних функцій інтонаційного темпу зараховують логічну, емотивно-модальну й структурно-композиційну [1, с. 109–110; 7, с. 137–138]. Найважливішою з них вважається логічна або семантична [5, с. 45, 115, 154–155; 7, с. 139], що полягає в полегшенні сприйняття усного тексту слухачем шляхом маркування логічних відношень між частинами повідомлення за напрямом "головне (логічний центр) – другорядне (периферія) [7, с. 137–138]. Така оптимізація виявляється у сповільненні темпу вимови важливих за смислом і функцією слів, ключових інтоногруп та прискоренні вимови

службових і високочастотних слів, вставних конструкцій, менш суттєвих інтоногруп, що передають вже відомі дані [9, с. 22; 6, с. 68; 5, с. 48; 1, с. 109; 3, с. 125].

Результати окремих фонетичних досліджень дозволяють припустити певну кореляцію темпу й комунікативного типу речення (див. напр. [5, с. 154–155]), хоча зрозуміло, що просодичні засоби самі по собі не реалізують граматичну функцію, а є одним із рівнів оформлення смислу висловлення в межах конкретної комунікативної ситуації [4, с. 98]. Прагматика такої ситуації зумовлює й деякі інші випадки варіювання темпу. Зокрема усвідомлене прискорення мовлення попереджає перебивання мовленнєвого потоку, може вказувати на підозру, упередженість мовця, його бажання швидше передати неприємні новини, відволікти від них увагу за рахунок зміни теми розмови, збільшити обсяг цікавої інформації тощо. Натомість мовець дещо сповільнює темп для привернення уваги слухача, завоювання його довіри, прихильності, демонстрації свого доброзичливого ставлення до нього [3, с. 252].

Особливий інтерес при дослідженні інтонаційного темпу становить його здатність, поряд із іншими просодичними засобами, віддзеркалювати емоційний стан мовця, його зацікавленість у предметі розмови та ставлення до сказаного [1, с. 109–110; 7, с. 137–138]. Спробі описати вплив емоційних станів індивіда на інтонаційне оформлення його мовленнєвого повідомлення присвячена низка наукових праць (див., напр., [3; 1, с. 9, 108–110; 7, с. 137–138]). Наведені в них результати експериментів підтверджують зв'язок між варіативністю темпу і емоційним станом мовця. Аналіз зазначених праць дозволяє висувати, що зміни темпу пов'язуються зі зростанням емоційного напруження, проте прискоренням мовлення маркуються, скоріше, нестримні емоції, а сповільненням – приховані, стримані. Прискорений темп асоціюється з негативними емоціями злості, люті, гніву, страху, паніки, роздратування, тривоги; позитивними – бадьорості, захоплення, щастя, триумфу, радості. Сповільнений темп властивий негативним емоціям пригніченості, суму, депресивного стану, туги, жалю, люті, горя, огиди, презирства, звинувачення, осуду, розчарування; позитивним – захоплення, здивування, радості, захоочення, симпатії.

Зрештою, структурно-композиційна роль темпу виявляється в оформленні складових частин мовленнєвих повідомлень різного обсягу (напр., байок [6, с. 43, 60, 78], політичних промов [1, с. 109], тощо).

Результати аудитивного аналізу інформантами (носіями мови, студентами й викладачами ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка) функціональної специфіки темпу в промові американського президента Б. Обама «Remarks by the President in a National Address to America's Schoolchildren» від 8 вересня 2009 р. підтвердили справедливості виокремлення, як основних, саме логіко-семантичної, емоційно-модальної та структурно-композиційної функцій темпу. Установлено, що зазначеному політичному виступу властива така загальна темпоральна структура: 1) прискорення у вступі, інтерпретоване як встановлення контакту з аудиторією; 2) сповільнення темпу під час окреслення мовцем мети промови; 3) помірний або семантично варіативний темп в основній частині; 4) прискорення темпу наприкінці промови як формальний сигнал про її закінчення.

В основній частині промови випадки прискорення темпу розглядалися інформантами переважно як вияви емоційності мовця, його бажання встановити контакт з аудиторією, вираження власного ставлення до теми повідомлення, висловлення менш важливої для слухачів інформації. Натомість сповільнення темпу, на думку учасників експерименту, було спричинене інтенцією мовця донести до слухачів важливі положення, привернути їхню увагу до обговорюваної проблеми, дати можливість обміркувати отриману інформацію. Сповільненим темпом марковані й ремінісценції, а також певні емоційні стани мовця, розглядувані як роздратування, бадьорість, серйозність. Відзначимо, що сповільнення темпу в аналізованій політичній промові фіксувалося частіше, ніж його прискорення, і тлумачилося як підкреслення важливої семантичної інформації. Натомість прискорення темпу інформанти, переважно, пов'язували з виконанням темпом емоційно-модальної функції поряд із випадками позначення другорядної, фатичної інформації.

Оскільки результати перцептивного аналізу темпу різними інформантами продемонстрували як ізоморфність, так і певне варіювання, вони підлягають подальшій перевірці із застосуванням уточненої методики електроакустичного аналізу темпу, обґрунтованої для матеріалу англійського мовлення.

Література:

1. Антипова А. М. Система английской речевой интонации: Учеб. пособие для вузов / А. М. Антипова. – М.: Высш. школа, 1979. – 131 с.

2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. – [Изд. 2-е, стер.] – М.: Сов. энциклопедия, 1969. – 608 с.
3. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання: монографія / Алла Андріївна Калита. – К.: Видавничий центр КДЛУ. – 2001. – 351 с.
4. Потапова Р. К. Язык, речь, личность / Р.К. Потапова, В.В. Потапов. – М.: Языки славянской культуры, 2006. – 496 с.
5. Светозарова Н. Д. Интонационная система русского языка / Наталия Дмитриевна Светозарова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1982. – 175 с.
6. Тараненко Л. І. Просодична зв'язність англійської прозової байки: Монографія / Л.І. Тараненко. – К.: ТОВ «Агенство «Україна», 2008. – 204 с.
7. Цеплитис Л. К. Анализ английской речевой интонации / Л.К. Цеплитис. – Рига: Зинатне, 1974. – 270 с.
8. Laver J. Principles of Phonetics / John Laver. – Cambridge: CUP, 1994. – 707 p.
9. Trouvain J. Tempo Variation in Speech Production: Implications in Speech Synthesis / Jürgen Trouvain. – Saarbrücken: Hodder Education, 2003. – 130 p.

ПОГЛИБЛЕНЕ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РЕАЛІЯМИ КРАЇНИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ КУРСАНТАМИ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

О.М.Єфімова

Національний технічний університет України «КПІ»

Проблема вивчення мови та культури має органічну основу. На цьому підґрунті у навчальному процесі можна вдало поєднувати складові країнознавства з мовними явищами. Вони, у свою чергу, виступають не тільки як засіб комунікації, а й спосіб ознайомлення курсантів з новою для них дійсністю. Саме такий спосіб навчання іноземної мови на рівні вищої військової освіти зумовлює вивчення загальноосвітніх, виховних і практичних завдань, а також містить потужні можливості для підтримки позитивної мотивації щодо засвоєння знань.

Курсантів вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) можна ознайомлювати з країнознавчою інформацією різними способами. Так, дієвим є, зокрема, тематичний спосіб, у межах якого майбутнім офіцерам повідомляються систематизовані за відповідними темами істотні відомості про історію, географію, державний лад, культуру носіїв країни, що вивчається. Натомість філологічний спосіб опирається на виділення країнознавчої інформації з іншомовних структур. Це: слова, словосполучення, тексти, вірші, пісні та ін. До того ж, використовуються іншомовні зразки художньої літератури, які безпосередньо не пов'язані з країнознавчою проблематикою.

Як свідчить практика, названі способи подачі курсантам навчальної інформації типологічно споріднені. Так, філологічний підхід спрямований на вирішення різнопланових завдань. Зокрема, йдеться про вивчення культурознавчої інформації на основі мовних одиниць [3, с. 96]. У цьому випадку увагу акцентовано на культурі як стрижневому завданні вивчення. Саме цей метод є домінуючим у методиці викладання іноземної мови. Інший аспект – навчання рецепції та подачі мовної одиниці на тлі образу, який є аналогічним, тому що присутній у свідомості носія мови та культури.

Такий образ сконструйований на базі кодифікованих національних асоціацій, тобто не охоплює індивідуальні асоціації. При цьому образ, на якому вибудовується семантика слова чи фразеологічна одиниця, створюється у процесі роботи курсанта над значенням мовної або мовленнєвої одиниці. За такого підходу до роботи у викладанні та вивченні іноземної мови, а також до засвоєння національно-культурного компонента семантики на передній план виступає саме мова.

Примітний факт: потреба у спеціальному відборі та вивченні мовних одиниць, в яких найбільш промовисто передається і проявляється самобутність національної культури, відчувається у спілкуванні з іноземцями, а також при читанні художньої літератури, преси, при перегляді кінофільмів чи прослуховуванні пісень тощо. В усіх цих випадках сприйняття не буде ідентичним з рецепцією з боку носія мови.

До масиву лексичних одиниць, яким властива яскраво виражена національно-культурна семантика, входять, зокрема, назви реалій. Йдеться про позначення предметів, явищ, характерних для однієї культури і відсутніх в іншій культурі. У цьому сенсі слід згадати також конотативну лексику, до якої належать слова, що сутогосні основним значенням, але водночас відрізняються за культурно-